

Tartu Ülikool

Filosoofia ja semiootika instituut

PROBLEEM C. THI NGUYENI KAJAKAMBRI DEFINITSIOONIS

Bakalaureusetöö filosoofias

Kaur-Eerik Tsirel

Juhendaja: Alexander Stewart Davies

2021

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	3
2. Teema lühitutvustus	7
2.1.	7
2.2.	7
2.3.	8
2.4.	9
2.5.	10
3. Probleemsituatsioon	12
3.1.	12
3.2.	12
3.3.	13
3.4.	14
3.5.	15
3.6.	16
3.7.	17
3.8.	18
3.9.	18
3.10.	19
3.11.	20
3.12.	20
3.13.	21
4. Tulemused ja arutelu	23
5. Kokkuvõte.....	24
6. Kasutatud kirjandus	25
7. Resümee	28

1. Sissejuhatus

Käesolev bakalaureusetöö on kirjutatud C. Thi. Nguyeni (2020) artikli "*Echo Chambers and Epistemic Bubbles*" põhjal. Töö eesmärk on demonstreerida probleemi Nguyeni definitsioonis kajakambrite kohta. Probleemiks on ebakõla definitsiooni ning seda iseloomustavate näidete vahel. Nimelt tahab Nguyen demonstreerida, et kajakambrite definitsioon rakendub üksnes episteemiliselt ebatervislikele sotsiaalsetele struktuuridele. Kuid tema kajakambrite definitsiooni saab rakendada ka episteemiliselt tervislikele sotsiaalsetele struktuuridele. Sedalaadi veast järeldub, et kajakambrid pole ilmtingimata halvad, mis läheb aga vastuollu kajakambri olemusega.

Esmalt tutvustan 2.1. osas mõiste „episteemiline“ tähendust ning mis puhul moodustuvad episteemilised struktuurid. Eesmärgiks on selgitada, mis seos on inimestel episteemiliste kogukondadega. Oluline on määratleda antud töös kasutatav põhimõiste, et oleks lihtsam aru saada, kuidas mõiste „episteemiline“ rakendub Nguyeni kajakambrite definitsiooniga. Järgmisena vaatlen 2.2. osas, kuidas jagunevad episteemilised struktuurid. Nguyen kirjeldab kahte tüüpi episteemilisi struktuure: sotsiaalselt tervislikud ja ebatervislikud. Selleks, et täpsemalt aru saada, kuidas struktuuritüübid üksteisest erinevad, vaatlen esmalt episteemiliselt ebatervislikke struktuure. Nguyen määratleb kahte erinevat laadi ebatervislikke struktuure: episteemilised mullid ja kajakambrid. Esmalt kirjeldan episteemilisi mulle. Eesmärk on demonstreerida, et episteemilised mullid erinevad kajakambritest, kuigi mõlemaid peetakse episteemiliselt ebatervislikeks.

2.3. osas kirjeldan kajakambrite olemust. Kuna antud töös iseloomustan Nguyeni kajakambrite definitsioonist tekkinud probleemi, siis tutvustan täpsemalt antud definitsiooni ning kirjeldan, mida sellega demonstreeritakse. Samuti tutvustan paari näidet, mida Nguyen on kasutanud kajakambrite iseloomustamiseks. 2.4. osas võrdlen kajakambreid ja episteemilisi mulle. Episteemiline mull võib tekkida kogemata ning ei ole pahatahtliku olemusega. Kajakamber samas on tekkinud pahatahtlikel põhjustel. Antud paragrahvi eesmärk on tutvustada lugejale, et kajakamber on ühiskonnale ohtlik struktuur, mis hoiab ennast struktuuri siseselt üleval ning ei hävine nii nagu teeb seda episteemiline mull.

2.5. osas vaatlen Nguyeni kujutust episteemiliselt tervislikust sotsiaalsest struktuurist. Eesmärk on anda parem ülevaade kajakambri ja episteemiliselt tervisliku struktuuri vahelisest erinevusest. Samuti kirjeldan viise, kuidas Nguyeni järgi episteemiliselt tervislikud sotsiaalsed struktuurid töötavad.

3.1. osas alustan bakalaureusetöös läbiva probleemi iseloomustamist. Tutvustan põhjuseid, mis andsid mulle idee uurida antud töös käsitletud probleemi. Eesmärk on tutvustada lugejale, mis ajendas mind kirjutama filosoofia bakalaureusetööd kajakambrite teemal. 3.2. osas kirjeldan teemakohaseid teadusartikleid, mis kirjeldavad kajakambrite tegutsemist ühiskonna struktuurides. Eesmärk on demonstreerida, et kajakambri efekt ei ole mitte teoreetiline mõiste, vaid tegemist on sotsiaalsete struktuuridega, mis mõjutavad inimeste igapäevaelu erinevates valdkondades. Seetõttu on praktiliselt vajalik uurida kajakambreid, mida antud töö ka käsitleb.

3.3 osas kirjeldan Nguyen (2016) artiklit „*Cognitive islands and runaway echo chambers: problems for epistemic dependence on experts*“, kus demonstreeritakse teistlaadi kajakambreid, mis pole pahatahtliku ülesehitusega ning seetõttu erinevad antud töös kirjeldatud kajakambritest. Kuna Nguyen antud bakalaureusetöös käsitletavas artiklis teistlaadi kajakambreid ei tutvusta, on käesoleva paragrahvi eesmärk näidata, kuidas ja miks erinevad need kahte tüüpi kajakambriid üksteisest. Antud töö raames on oluline, et teataks erinevust kahte liiki kajakambrite vahel.

Peatükis 3.4. demonstreerin, mis on kajakambri efekti tagajärjed. Peamisteks tagajärgedeks on uskumuste polarisatsioon ning poliitiline ja tunnistuslik ebaõiglus. Neid tagajärgi peetakse episteemiliselt ebatervisliku käitumise tulemuseks. Antud paragrahvi eesmärk on tuua näiteid kajakambri pahatahtlikkusest, mis põhjendab veelgi enam, miks peaks põhjalikumalt uurima kajakambrite olemust. 3.5. osas kirjeldan täpsemalt, millest tuleneb episteemiline ebatervislikkus ning kuidas see mõiste on seotud kajakambritega. Episteemiline ebatervislikkus tuleneb väärade uskumuste käsitlemisest õigustatuna. Et paremini mõista, millal on uskumused õigustatud, siis uurin teooriaid, mis määratlevad teadmist. Eesmärk on tutvustada lugejale erinevate mõistete omavahelist seost, mille põhjal määratletakse episteemilist ebatervislikkust.

3.6. osas jätkan uskumust käsitlevate teooriate uurimist. Uskumuse teadmiseks olemist määratlevad kaks teooriat: fallibilism ja infallibilism. Kirjeldan lühidalt antud teooriate olemust ning arutlen, kumba neist peab antud töös järgima. Eesmärk on teha valik fallibilismi ja infallibilismi vahel, vastasel juhul jääks antud töös küsimuseks, mil viisil ma teadmist vaatlen.

3.7. osas tutvustan uskumuse õigustatavust määravaid teooriaid, milleks on internalism ja eksternalism. Internalismi ja eksternalismi esineb aga kahte tüüpi: teadmine ja õigustus. Käesolevas töös kirjeldan ma uskumuse õigustuse internalismi ja eksternalismi, sest vaatlen kajakambrites toimuvat episteemilist ebatervislikkust läbi õigustatavuse. Kuna teadmise

internalism ja eksternalism ei annaks antud tööle midagi juurde, siis neid teooriaid ma ei kirjelda.

Paragrahvis 3.8. kirjeldan täpsemalt internalismi. Tegemist on teooriaga, mille puhul on uskumus õigustatud siis, kui inimesel on taju põhjal ligipääs põhjusele, miks uskumus on õigustatud. Üheks internalismi populaarseimaks liigiks on evidentsialism, kuna tegemist on lihtsalt mõistetava ideega, mis on filosoofide poolt laialt aksepteeritud. Seetõttu kasutan järgnevalt internalismi valdkonnas evidentsialistlikku interpretatsiooni. Paragrahvis 3.9. tutvustan eksternalismi teooriat. Tegemist on lihtsalt öeldes internalismi eitamisega. Nii nagu internalism, jaguneb ka eksternalism erinevateks liikideks. Eksternalismi üheks levinuimaks teooriaks on reliabilism. Antud lõikude eesmärk on lugejale tutvustada nii internalismi kui ka eksternalismi, et järgnevates paragrahvides oleks lihtsam aru saada, kuidas ma Nguyeni kajakambri definitsiooni antud teooriate raames hindan.

Paragrahvis 3.10. hindan, kuidas määratluvad kajakambri fallibilistlikus vaatepunktis evidentsialismi ja reliabilismi teesi puhul. Esmalt vaatlen Nguyeni kajakambri definitsiooni evidentsialistlikus interpretatsioonis. Eesmärk on demonstreerida, et Nguyeni kajakambri definitsiooni saab vaadelda evidentsialistlikus interpretatsioonis nii episteemiliselt tervisliku kui ka ebatervislikuna. 3.11. paragrahvis kirjeldan vastavalt siis reliabilistlikus määratluses Nguyeni kajakambri definitsiooni. Eesmärk on sama, mis 3.10. puhul ehk demonstreerin, kuidas antud definitsiooni saab vaadelda reliabilistlikus interpretatsioonis nii episteemiliselt tervisliku kui ka ebatervislikuna. Esile kerkib töö probleemsituatsioon: Nguyeni kajakambri definitsioon on rakendatav nii evidentsialistlikus kui ka reliabilistlikus interpretatsioonis episteemiliselt tervislikele ja ebatervislikele struktuuridele.

Paragrahvis 3.12. iseloomustan olukorda, kus kajakambri definitsiooni saaks määrata nii episteemiliselt tervislikule kui ka ebatervislikule sotsiaalsele struktuurile, mis oleks õigustatud korraga nii reliabilismi kui ka evidentsialismi vaatepunktist. Eesmärk on hinnata, kas Nguyeni definitsiooni alusel on võimalik iseloomustada nii kajakambrit kui ka sotsiaalset tervislikku struktuuri, mis kehtib samas näites nii reliabilismi ja evidentsialismi puhul. 3.13. põhjendan, kuidas 3.12. paragrahvis kirjeldatud näide on õigustatud nii reliabilistlikus kui ka evidentsialistlikus interpretatsioonis. Eesmärk on põhjendada teoreetilist näidet, mis osutab sellele, et Nguyeni kajakambri definitsioon rakendub ka episteemiliselt tervislikule struktuurile. Kuna Nguyen on kindlal veendumusel (kirjeldasin antud teemat peatükkides 2.3. ja 2.4), et mõiste „kajakamber“ on episteemiliselt ebatervislik struktuur, mis erineb episteemiliselt

tervislikust struktuurist oma episteemilise ebaterve praktika tõttu, siis peab olema Nguyeni kajakambri definitsioonis mingi viga.

Lõpetuseks arutlen antud bakalaureusetöö tulemusi ning lisan omapoolse arvamuse, mida kajakambrite definitsioonist tulenev probleem endaga kaasa võib tuua. Samuti pakun omapoolse paranduse Nguyeni kajakambri definitsioonile. Pärast tulemuste ja arutelu peatükki kirjeldan lühidalt kokkuvõttes käesoleva töö eesmärki ning tulemust.

2. Teema lühitutvustus

2.1.

Sõna „episteemiline“ tähendab seost uskumustega. Tegemist pole muidugi mitte ainult religiooniga (mis muidugi läheb ka siia kategooriasse). Uskumused moodustuvad igapäevaselt. Uskumused viitavad meie suhtumisele millegi kohta, mida me peame tõeseks (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2006). Kui inimesed usuvad ühte ja sama asja, siis moodustavad nad episteemilise struktuuri. Üheks eelduseks on loomulikult, et need inimesed on kohtunud või omavad mingit laadi kontakti teiste inimestega, kellel on samalaadsed uskumused.

Näiteks kui Kevin ja Timo usuvad, et A on B, siis moodustavad nad juba sotsiaalse episteemilise struktuuri. Või kui Liis ja Leenu ei usu, et A on B, siis on siinkohalgi tegemist uskumusega. Nii Kevin kui Timo ja Liis ning Leenu on episteemilised agendid. Lisakomponendiks on episteemiliste agentidena siinkohal silmas peetud inimesi, kes ei otsi tõde individuaalselt sõltumatult teistest. Need on hoopis inimesed, kes käituvad tõe otsingul sotsiaalselt ja kultuuriselt ühtselt põimununa. Episteemiliste agentide vahelisest usaldusvõrgustikust on moodustunud episteemilised kogukonnad (Gunn, 2020 : 565-566). Episteemilised kogukonnad saavad olla kas episteemiliselt tervislikud või ebatervislikud. Järgnevalt vaatlen, mis puhul on episteemiline struktuur tervislik ja millal mitte.

2.2.

Episteemilised struktuurid saavad olla kas tervislikud või ebatervislikud. Selleks, et täpsemalt aru saada, mis on nende kahe struktuuritüübi erinevused, vaatlen esmalt episteemiliselt ebatervislikke struktuure. Nguyen (2020) kirjeldab oma artiklis „*Echo chambers and Epistemic Bubbles*“ kahte episteemiliselt ebatervislikku struktuuritüüpi, milleks on kajakambrid ja episteemilised mullid.

Esiteks vaatlen episteemilisi mulle. Nguyeni järgi on episteemilised mullid sotsiaalsed episteemilised struktuurid, millel puudub piisav katvus väljajätmise tõttu. Teisisõnu, episteemilised mullid filtreerivad informatsiooni nii, et antud struktuuris olevale inimesele pole kõik olulised teemad kättesaadavad (Nguyen, 2020 : 143). Näiteks kui Kevin saab oma teadmised maailmas toimuva kohta ainult ajakirjast, kus kirjutatakse autodega seonduvatel teemadel ning mitte millestki muust. Kevin teab küll väga täpselt, kuidas mootor töötab, kuid ta pole kursis näiteks poliitikas toimuvaga. Seetõttu ongi Kevin teadmised filtreeritud, kus

oluline informatsioon pole indiviidi jaoks kajastatud. Samas ei tähenda see veel, et informatsiooni filtreerimine on halb. Valik ja väljajätmine on paratamatu osa sotsiaalmeedias kajastatavast informatsioonitulvast. Kuna maailm on täis eksitavaid või ebaolulist informatsiooni, siis peab paratamatult kasutama filtreerimise meetodit. Mida parem on filter, seda rohkem saab inimene keskenduda asjakohasele, kasulikule ja usaldusväärsele teabele (Nguyen, 2020 : 143).

Episteemilisi mulle on nimetatud varasemates artiklites ka filtermullideks, kuid käesolevas töös kasutan Nguyeni artiklis demonstreeritud terminit „episteemiline mull“. Antud struktuurid toimivad peamiselt veebis, kus meediat kasutades puutume endale teadmatagi kokku algoritmidega, mis filtreerivad edastatavat informatsiooni indiviidi eelistuste põhjal (Plettenberg et al., 2020 : 82-83). Episteemilise mulli tekkimisel on kaks peamist põhjust. Esimene neist on episteemilise agendi kalduvus otsida sarnast mõtteviisi toetavaid allikaid. Sedalaadi fenomeni on kutsutud „valikuliseks kokkupuuteks“ (inglise k. *Selective Exposure*). Näiteks sotsiaalmeedia platvormil „Facebook“ võib episteemiline mull tekkida pahaaimamatult. Nimelt tavaliselt lisavad inimesed teisi oma „Facebooki“ voogu sotsiaalsetel põhjustel (ühised uskumused, naljasoon jne). Sotsiaalne valik aga ei taga head informatsiooni leviala usaldusväärset. Teiseks on juba eelnevalt mainitud veebikeskkondades toimivad algoritmilised personaalsed filtreerimised (inglise k. *algorithmic personal filtering*), lühendiga APF. Näiteks interneti otsingumootorid jälgivad iga kasutaja isiklike andmeid, kohandades nende otsingutulemusi sõltuvalt iga kasutaja huvidest. Paljud internetikasutajad ei teagi, et APF-id üldse eksisteerivad (Nguyen, 2020 : 142-143).

Halb informatsiooni objektiivne katvus, mida episteemiline mull loob, on episteemiliselt ebatervislik praktika. Inimesed, kes on antud struktuuri võrgus, pole ise süüdi sedalaadi episteemilises veas. Õnneks on episteemilised mullid küllatki õrnad. Enamasti kui episteemilises mullis olevale inimesele tutvustada antud struktuuri poolt välja filtreeritud informatsiooni, siis sellega ka antud struktuur hävineb (Nguyen, 2020 : 145).

2.3.

Võrrelduna episteemilise mulliga, on kajakamber hoopiski pahatahtlikum sotsiaalne struktuur. Nagu episteemilised mullidki, toimivad kajakambrid episteemiliselt ebatervislikult. Nguyen defineerib kajakambrit kui sotsiaalset episteemilist struktuuri, milles teised olulised hääled on aktiivselt välja jäetud ja mitte usaldatud. Oluliste häälte (inglise k. *relevant voices*) puhul peab Nguyen siinkohal silmas inimesi ja nende argumente, mis on samuti teemakohased, kuid on

paraku välja jäetud ning diskrimineeritud. Teisisõnu, kajakambris diskrimineeritakse ja ei kuulata nii inimesi kui ka nende teemakohaseid arvamusi. Samuti peab Nguyen silmas kajakambrit kui episteemilist kogukonda, mis tekitab olulise ebausaldusliku erinevuse liikmete ja mitteliikmete vahel. Ebavõrdsus liikmete ja mitteliikmete vahel luuakse läbi mitteliikmete umbusaldamise. Liikmete näol aga toimub usalduse suurendamine, mis tagab selle, et usalduslävend oleks liikmete vahel väga kõrge, võrrelduna siis mitteliikmetega. Liikmeks saamise eeltingimuseks peab inimene omama sedalaadi kogukonnale sobivat veendumust mingil põhilisel teemal. Sedalaadi sotsiaalset struktuuri peab Nguyen episteemiliselt ebatervislikuks praktikaks. (Nguyen, 2020 : 146)

Nguyen esitleb kajakambri üheks näiteks Jamieson ja Cappella (2010) uuringut paremäärmuslikust sotsiaalsest struktuurist, mis on kujunenud Rush Limbaugh, *Fox News* uudiste rühma ja veel teiste konservatiivsete raadiohäälte ümber. Jamiesoni ja Capella töö põhineb Limbaugh viisist eraldada oma järgijaskonda teistest episteemilistest allikatest. Limbaugh ründab peavoolumeediat, eesmärgiga muuta sealsed arvamused ja hääled ebausaldatavaks ning tugevdades seeläbi enda poolt valitud allikaid. Samuti on Limbaugh loonud nn. privaatse keele, mis omab alternatiivseid tähendusi tuntud mõistetele ja uuele žargoonile. Selle eesmärk on tugevdada struktuuri sisest kitsarinnalisust ning hoida struktuuri eraldi välistest mõjuteguritest. Limbaugh pakub ka selgitusi kõigile vastandlikele vaadetele, et mitte ainult rünnata igat vaadet eraldi, vaid ka õõnestamaks Limbaugh arvamuste vastaste inimeste üldist usaldusväärust ja ausust. Tulemuseks on olukord, kus Limbaugh-ga nõustuvad inimesed arvavad, et igati, kes ei liitu samade seisukohtadega, on aktiivselt parempoolse maailmavaate vastu ning seeläbi ebamoraalne ja ebausaldusväärne. (Nguyen, 2020 : 145-146)

Veel üheks näiteks, mis iseloomustab kajakambri episteemilist ebatervislikkust, on kultustes toimiv struktuur. Kultuslik indoktrinatsioon (inglise k. *cult indoctrination*) on traditsionaalse idee poolest järgijate agressiivne emotsionaalne isoleerimine kultusesse mitte kuuluvatest inimestest. Selline teguviis suurendab järgijate sõltumist sellest kultusest. Uusi järgijaid manitsetakse mitte uskuma kultusest väljas pool olevaid inimesi, eesmärgiga eemaldada võimalus uute järgijate lahkumine kultusest. Kultuslik struktuur on üks täpsemaid viise, kuidas kajakamber töötab. (Nguyen, 2020 : 147)

2.4.

Nii episteemiline mull kui ka kajakamber on mõlemad episteemiliselt ebatervislikud struktuurid. Samas on nende kahe struktuuri vahel suur erinevus. Episteemiline mull võib

tekkida kogemata. Kajakamber tekib tahtlikul viisil ning selle olemus on otseselt pahatahtlik. Kajakambreid saab kasutada sotsiaalse rõhumise säilitamiseks järgijaid olulistest häältest teadmatuses hoides. Kajakambrites toimuv süstemaatiline umbusaldamine antud struktuuriväliste uskumuste ja inimeste vastu on võimas vahend ebaõigluseks ja aktiivseks teadmatuseks. Kajakambri kontseptsioon ei eelda, et ebaõigluse ja teadmatuse levik toimib ainult poliitikas või et neid struktuure kasutatakse vaid inimeste rõhumiseks. Kajakambrid võivad eksisteerida ka rõhutute seas ja kindlasti ka apoliitilises kontekstis. Nguyen on märganud kajakambreid moodustumas gruppides nagu vaktsiinivastased, mitmetasandilised turundusprogrammid, eridieedid, treeningprogrammid, liberaalne aktivism, terapeutilised meetodid, lastekasvatuse viisid, teatud akadeemilised distsipliinid ja ka „CrossFit“ (Nguyen, 2020 : 149). Seega ei saa kajakambrit ja episteemilist mulli omavahel sassi ajada ega sarnaseks rühmitada. Episteemiline mull ei ole oma olemuselt pahatahtlik, tegemist on lihtsalt halva informatsiooni filtriga. Kajakamber on aga ühiskonnale ohtlik ja kahjulik struktuur, mis ei purune nii lihtsalt kui episteemiline mull.

2.5.

Nguyen ei defineeri struktuuri, mis on episteemiliselt tervislik praktika. Siiski kirjeldab ta ideed, kuidas episteemiliselt tervislik struktuur peaks toimima. Nimelt võetakse arvesse iga indiviidi arvamus, mida seejärel kritiseeritakse, otsides vastuargumente ning tõendusmaterjali (Nguyen, 2020 : 149). Näiteks kui Mardil on uskumus, et päike on kollane ja Kadril on uskumus, et päike ei ole kollane, siis episteemiliselt tervislik oleks mõlema ideed arvesse võtta ning otsida pool- ja vastuargumente. Tõendusmaterjali leidmiseks on kasutada kaudse kalibreerimise tehnika (*indirect calibration*) ehk tõendusmaterjal tuleneb valdkonnasisestest ühenduste ahelast. Näitena, kuidas kaudse kalibreerimise meetod töötab, kirjeldab Nguyen protsessi, kus me usaldame mehhaanikainsenere, sest nad loovad asju, mis töötavad. Mehhaanikainsenerid aga usaldavad rakendusfüüsikuid ning nemad omakorda usaldavad teoreetilisi füüsikuid. Seega saame usaldatava teadmise läbi pika protsessi (Nguyen, 2020 : 150). Tänu kaudse kalibreerimise tehnikale ei ole tarvis teadmise saamiseks igat fakti üle kontrollida. See võtaks tohutu aja ja oleks eluliselt väga ebapraktiline. Näiteks kui Mart peaks kirjutama essee tuumafüüsikast, siis ta ei pea ise hakkama tuumafüüsikuks, vaid saab kasutada informatsiooni, mis on eelnevalt juba valdkonna ekspertide poolt välja töötatud. Kogu ühiskond töötabki kaudse kalibreerimise meetodi najal.

Samuti on meil kasutada ka protsess nimega „lakmustest“, mis annab võimaluse mitte usaldada juba eelnevalt vääraks osutunud ideid, ilma neid uuesti kritiseerimata. Näiteks kui mingi indiviid või grupp pooldab teooriat, mis on juba eelnevalt järeldunud episteemiliselt vääraks praktikaks, siis sellest juba piisab, et umbusaldada neid sotsiaalsetel või moraalsel teemadel (Nguyen, 2020 : 150). Näiteks kui grupp inimesi tuleb ütleb mulle, et maa on lapik, kuid selle sama gruppi uskumused on juba eelnevalt ümber lükatud, siis ei pea ma nende uskumusi arvesse võtma. Nii hoiab „lakmustest“ kokku inimeste aega ning annab võimaluse tegeleda oluliste teemadega, selle asemel et peaksime tegelema uskumustega, mis on juba eelnevalt uuritud ning leitud, et tegemist on väärade uskumustega.

3. Probleemsituatsioon

3.1.

Filosoofia ja semiootika bakalaureuselõputöö teemat valides diskuteerisin oma juhendaja Alex Daviesiga, kes soovitas inspiratsiooni saamiseks lugeda C. Thi Nguyeni artiklit “*Echo Chambers and Epistemic Bubbles*“. Nguyeni näited kajakambritest meenutasid mulle sotsiaalmeedias kajastuvaid sündmusi, enamasti poliitilisel tasandil. Samuti märkasin kajakambri efekti ka inimeste pereeludes, kus lapsevanemad mõjutavad lapsi ebausaldama teist lapsevanemat nii läbi diskrimineerimise kui ka muude meetodite. Tundus, et Nguyeni kajakambri definitsioon sobitub paljudele situatsioonidele, mida ei saaks lugeda episteemiliselt tervislikuks praktikaks.

Tutvustasin ükskord oma geoloogia magistrandist sõbrannale jutu käigus kajakambreid ning nende kahjulikkust. Kajakambri teema all meenus sõbrannale lugu, kus teadlased olevat geoloogias jagunenud kahte leeri seoses teatud kivimite vanuse interpreteerimisega. Nimelt pidavat teatud kivimite vanuse määratlemisel olema mitu meetodit, kuidas andmeid interpreteerida. Seetõttu on tekkinud eriarvamused teadlaste vahel ning tihtilugu üksteise fakte ei kuulata. See tundus olevat sarnane Nguyeni kajakambri definitsiooniga, kus olulised hääled on kõrvale jäetud ja mitte usaldatud. Mul tekkis sellepeale mõtetes küsimus: kuidas saab episteemiliselt tervislik struktuur sarnaneda oma olemuselt kajakambriga? Arutasime Nguyeni kajakambri definitsiooni problemaatikat ka oma juhendajaga ning ta oskas mind suunata veelgi täpsemalt probleemi suunas.

3.2.

Teemakohaseid teadusartikleid lugedes sain aru, et kajakamber ei ole eluvõõras termin, mida teadlased asutuste sügavuses uurivad. Tegemist on hoopiski argiellu juurdunud struktuuridega, mille efekte võib kohata igas ühiskonna kihis. Seda esineb nii riiklikul tasandil kui ka erasektoris, poliitilistes ringkondades ja isegi pereringis. Näiteks võib kajakambri efekti igapäevast rolli inimeste elus märgata koroonaviirust eitavate või muudmoodi vastaste struktuuride tegevuses, keda on hakatud koondnimena kutsuma ka „kovidiootideks“ (Chu, Yuan, Liu, 2021 : 2). „Kovidiootideks“ nimetatakse inimesi, kes ei võta COVID-19 ja selle viirusega kaasnevaid riske tõsiselt, vaatamata valitsuse liikmete ja ülemaailmse tervishoiu kogukonna manitsustele. Samuti ohustavad nad oma iseka käitumisega teiste inimeste tervist, aidates kaasa viiruse levikule (Miller, 2020).

„Kovidiootide“ ja teiste sarnaste rühmituste struktuur iseloomustab kajakambrite pidevat ohtu maailma ühiskondadele. Näiteks hinnati 2020. aasta uuringus sotsiaalmeedia platvormil Twitter toimuvat väärinformatsiooni levikut ning polarisatsiooni ulatust. Mitmete tulemuste hulgas märgati ka, et peamiselt konservatiivsete, kuid ka liberaalsete poliitiliste rühmituste seas eksisteeris kajakambri efekt. Hoolimata Twitteri administraatorite pingutustest piirata väärinformatsiooni levikut ning propageerida faktide õigustatuse kontrollimist, toimisid need kajakambrid ikkagi edasi (Jiang, Ren, Ferrera, 2021 : 1, 8-9).

3.3.

Nguyen (2016) on kirjeldanud oma eelnevas artiklis „*Cognitive islands and runaway echo chambers: problems for epistemic dependence on experts*“ teistlaadi kajakambreid, mis pole pahatahtliku ülesehitusega ning seetõttu erinevad antud töös kirjeldatud kajakambritest. Nguyen tutvustab mõistet „kognitiivsed saared“ (inglise k. *cognitive islands*) ning kuidas on kajakambrid seotud antud terminiga. Ta defineerib kognitiivseid saari, kui teadmise domeene, kus ekspertide hinnangu hindamiseks on vaja teemakohaseid eriteadmisi. Nendes teadmise domeenides või teisiti öelduna kognitiivsetes valdkondades, on vajalik ekspertiisi edukaks tuvastamiseks ja hindamiseks juba eelnevaid teadmisi antud valdkonnas. Ekspertide leidmiseks peab inimene olema ise ekspert. Kognitiivsete saarte olukorras pole kasu üldisest kognitiivsest võimekusest ja teadmistest teistes valdkondades, et tuvastada eksperte. Ainult eriteadmine antud konkreetsetes valdkonnas aitab inimesel olla kompetentne (Nguyen, 2016 : 2804). Seega on kognitiivses saared olukorrad, kus inimesel on vaja olla valdkonnas ekspert, et tunda ära teiste ekspertide hinnanguid. Näiteks võivad kognitiivsed saared toimuda akadeemilistes valdkondades, kus struktuuri väline liige ei tea teemast midagi, juhul kui ta ise pole eelnevalt olnud kursis valdkonnasisese temaatikaga.

Nguyen väidab, et kognitiivsetes saartes võib tekkida teistliiki kajakambreid, milles episteemilist halba praktikat pole võimalik määratleda. Nguyen nimetab sedalaadi struktuure „põgenike kajakambriteks“ (inglise k. *runaway echo chambers*). Vead meie uskumustes ja kognitiivsetes võimetes (näiteks taju) mõjutavad meie valikut ekspertide uskumises. Tegemist pole tingimata episteemilise laiskuse või pahatahtlikkusega. Põgenike kajakambrid osututavad inimeste piiratud võimekusele olla kompetentsed igal teemal, mistõttu usaldatakse „valeeksperte“, kelle uskumused pole õigustatud (Nguyen, 2016 : 2805). Käesoleva töö puhul on oluline eristada põgenike kajakambreid kajakambritest. Esimeste puhul pole tegemist

pahatahtliku struktuuriga, vaid hoopis inimeste teadmatuses põhjustatud olukorraga, kus valdkonnas kompetentsuse saavutamiseks on vajalikud eriteadmised antud teemal.

Kajakambrite puhul, nagu ma põhjalikumalt tutvustasin paragrahvides 2.3. ja 2.4., on tegemist struktuuridega, mis saab kasutada sotsiaalse rõhumise säilitamiseks läbi järgijaid olulistest häältest teadmatuses hoides. Kajakambrid on võimsad vahendid ebaõigluseks ja inimeste aktiivses teadmatuses hoidmiseks olulistest häältest. Kuna näited, mida Nguyen (2020) demonstreerib artiklis, kirjeldavad pahatahtlikke struktuure, milles esineb episteemiliselt ebatervislik praktika, siis ei käsitle ta siinkohal põgenike kajakambreid. Seetõttu on oluline eristamaks kajakambreid põgenike kajakambritest.

3.4.

Kajakambri efekti tagajärjena levib väär informatsioon tõestest uudistest kiiremini. Sedalaadi olukord loob situatsioonid, kus kogukondlik prioriteet kaldub olulistelt teemadelt kõrvale, tekitades ühiskondades uskumuste polarisatsiooni (Avnur, 2020 : 579). Uskumuste polarisatsioon on fenomen, mis toimub indiviidide vahel, kus mõlemal poolel on uskumused, mis üksteisega vastanduvad. Mõlemad osapooled aga saavad õigustuse oma uskumustele samadest allikatest, mida osapooled interpreteerivad nii, et nende uskumused oleksid õigustatud ja teiste omad mitte. Seeläbi jäävad mõlemad osapooled oma seisukohtadele kindlaks, arvestamata teise osapoole arvamusi. Mida rohkem osapoolte uskumuste erinevus suureneb, seda rohkem kaugenevad ka osapooled üksteisest (Kelly, 2008 : 611-612). Need allikad, kus osapooled oma õigustuse saavad, ei lükka ümber kummagi arvamusi, kuid samas annavad osapooltele õigustust just endi uskumusi tõeseks pidada.

Uskumuste polarisatsiooni tekkimist kajakambrite mõjul saab vaadelda sotsiaalmeediaplatformi „Facebook“ kaudu. „Facebook“ võimaldab tekkida olukordadel, kus polariseeruvad üksteisest vaksineerimise vastased ja vaksineerimise pooldajad. Vaksineerimise vastased on kajakambri efekti tõttu isoleeritud erinevatest sotsiaalmeedia kampaaniatest, mis pakuksid täpset teavet antud teemal. Kuna vaksineerimise vastaste ja pooldajate vahel puudub peaaegu igasugune suhtlus, siis jõuab paraku sedalaadi teave ainult vaksineerimise pooldajateni. Samuti kuna sotsiaalmeedia levitab faktide kõrval ka väära informatsiooni, siis aitab antud olukord kaasa vaktsiinide vältimisele (Schmidt, Zollo, Scala, Betsch, Quattrociocchi, 2018 : 3606, 3611).

Peale uskumuste polarisatsiooni on kajakambri efekti tagajärjena märgatud ka nii poliitilist kui ka tunnistuslikku (inglise k. *testimonial*) ebaõiglust (Avnur, 2020 : 579). Poliitiline ebaõiglus leiab aset olukordades, kus avalik kord osutub ebaõiglaseks läbi vabaduse ja võrdsuse printsiibi välistamise (Filgueiras, 2016 : 3). Teisisõnu, kui avalik kord ei väärtusta kogukonna erinevaid väärtushinnanguid. Tunnistuslik ebaõiglus toimub Miranda Frickeri (1998) kohaselt siis, kui usaldusväarsuse lüngad (inglise k. *credibility gaps*) on muudetud episteemiliseks vahendiks, et inimesi sotsiaalselt rõhuda. Näiteks valge nahavärvi omamine ja mees olemine on mõlemad boonuseks usaldusväarsusele. Kuna usaldusväarsus on võimu allikas, siis inimesed üritavad usaldusväarsust suurendada, kasutades antud eelist (Nguyen, 2020 : 149). Eelmainitud tagajärgi peetakse üldiselt episteemiliselt ebatervisliku käitumise tulemuseks.

3.5.

Mõiste „episteemiline ebatervislikkus“ tuleneb väärade uskumuste käsitlemisest õigustatuna. Kajakambri efekti puhul väljendub episteemiline ebatervislikkus uskumuste teadmiseks nimetamisest läbi väärade uskumuse õigustamise tõesena. Näiteks kui Kevin mõjutab Timo uskumaks, et Tutti ei oska lugeda (kes tegelikult oskab lugeda). Kevin õigustab Timole seda uskumust, öeldes, et Tutti pole tegelikult maalt ning on hoopiski tulnukas ning seetõttu ei oska ta ka lugeda. Timo jääbki seda uskuma ning seetõttu kujuneb tal väär uskumus. Kevin mõjutab Timo veel ka nii, et Timo ei kuulaks teiste inimeste olulisi arvamusi, mis mõjutaks Timot sedalaadi väärade uskumust muutma. Sedalaadi väärade uskumuse käsitlemine läbi episteemiliselt ebatervisliku meetodi muudab õigustuse küsimuse peamiseks probleemiks. Kui Timo saaks aru, et Kevin õigustas Tutti lugemisoskamatusel kohta pole usaldusväärne, siis ei usuks Timo sedalaadi väärade uskumust ning kajakambri efekt jääks olemata. Seetõttu uuringi kajakambrites toimuvat episteemilist ebatervislikku praktikat läbi uskumuse õigustuse. Kuid enne tuleks vaadelda, kuidas rakendub õigustus „teadmise“ mõiste kontseptsioonis.

Uskumuse teadmiseks nimetamine on keerulisem, kui esmapilgul paistab. Klassikalise teooria puhul peetakse teadmiseks uskumust, mis on õigustatud ja tõene: agent S teab, et p juhul ja ainult siis, kui S usub p-d, S-i uskumus p-st on tõene ning S usub, et p on õigustatud (Pritchard, 2009 : 6). Paraku leidis Edmund Gettier, et sedalaadi käsitlemisest ei piisa, et määratleda ära teadmist. Nimelt tõi Gettier sisse juhuselise võimalikkuse. Näiteks oletame, et leiduvad kaks meest, Smith ja Jones. Mõlemad kandideerivad samale tööle. Smithil on tugev põhjus uskumaks, et Jones saab töökoha (Smithile ütles seda keegi kandideerimiskomiteest) ja et Jonesil on taskus 10 münti (Smith nägi, kuidas Jones mündid tasku pani). Smith on seeläbi õigustatud uskumaks

sedalaadi kombinatsiooni. Smith usub seega, et töö saab see, kellel on 10 münti taskus. Täpselt nii ka läheb, kuid Jonesi asemel saab töökoha hoopiski Smith, kellel on samuti mehe enda teadmata 10 münti taskus. Kokkusattumuse mõjul oli Smithi uskumus tõene ja õigustatud, kuid pole siiski teadmine, sest Smithi tõesel uskumusel pole midagi pistmist põhjustega, mida ta suudaks selle kasuks pakkuda (Pritchard, 2009 : 10). Teadmine on enam, kui tõene uskumus, sest tõene uskumus võib olla tekkinud kõigest juhusel kaudu (Howard-Snyder et al., 2003 : 304).

3.6.

Epistemoloogias on uskumuse määratlemisel teadmiseks kaks vastandlikku teooriat: infallibilism ja fallibilism (Reed, 2012 : 585). Fallibilistide jaoks on agendil võimalik omada teadmist, isegi kui teadmise omandamise viis oleks võinud osutuda valeks. Siinkohal tuleb tõmmata selge piir väära uskumuse ja tõese uskumuse, mis võinuks olla väär, vahel. Nimelt mõtlevad fallibilistid, et see meetod, kuidas uskumusele õigustust leida, võib mingis teises olukorras viia väärade uskumusteni. Väära uskumust ei saa lugeda teadmiseks, sest teadmine ei saa olla väär (Reed, 2012 : 585). Teisiti öelduna, ainult õigustatud uskumus saab olla teadmine, kuid see meetod, kuidas teadmist omandatakse, võib osutuda mingis olukorras valeks. Fallibilism võtab arvesse inimeste võimet teha vigu. Infallibilistid aga arvavad, et kuna teadmine ei saa olla väär, siis ei saa olla ka meetod, millega teadmist õigustatakse, üheski olukorras väär. Uskumused ei saa olla õigustatud, juhul kui need pole tõesed. Seega uskumus ei saa olla korraga õigustatud ja vale. Õigustusega kaasneb tõde (Howard-Snyder et al., 2003 : 304). Infallibilistide järgi ei saaks uskumust teadmiseks nimetada, kui on võimalus, et see uskumus võib osutuda valeks.

Infallibilism, võrrelduna fallibilismiga, on sattunud tugeva kriitika alla. Nimelt on väga väheseid uskumusi, mida me raudkindlalt õigeks peame. Samuti on öeldud, et teadmine ei vaja raudkindlat uskumust. Agendil, kes järgib infallibilismi, on oht muutuda dogmaatiliseks või iga asja üle skeptiliseks (Dutant, 2016 : 148). Dogmaatiliseks näiteks saab lugeda teaduse arengut, kus infallibilismi järgiv inimene ei tohiks usaldada teaduslikke läbimurdeid. Keskajal usuti, et päike tiirleb ümber maa, kuid teaduse arengu käigus teame nüüd, et hoopiski maa tiirleb ümber päikse. Infallibilismi järgi ei saaks uskumus, et päike tiirleb ümber maa, olla väär, kuna see on teadmine ning uskumus ei saa olla korraga õigustatud ja väär. Samas võib infallibilism muuta inimese liigagi skeptiliseks ehk kuna teadmine nõuab õigustust, mis ei saa olla väär üheski olukorras, siis võib infallibilism jääda küsitulema kõikide uskumuste vettpidavust, mistõttu ei

saakski midagi olla teadmine. Seetõttu enamus epistemoloogide kaldub pooldama fallibilismi, mis lubab õigustatud tõestel uskumustel omada ka võimalust olla väärad (Dutant, 2016 : 148).

Tundub, et infallibilism nõuab ebainimlikke standardeid teadmise omamiseks. Paratamatult ei saa igapäevaelus igat uskumust 100% kindlusega õigustada. Inimesed eksivad, see on paratamatu. Näiteks oletame, et meil on olukord, kus agent S kütab ahju ning agent P vastutab selle eest, et ahi saaks köetud. Paraku on S ja P eraldi asukohtades. Oletame, et S on igati moraalne indiviid, kes on varem ka ahju kütnud ning sellega hakkama saanud. Kui P oleks infallibilist, siis ta ei saaks teada, kas ahi on köetud või mitte, kui ta kuulab ainult S-i ütlist (telefonikõne või muu kaugedõne viis) selle kohta. P peaks tulema ja isiklikult ahju vaatama, et teada saada, kas ahi on köetud või mitte. Ning isegi siis ei saa infallibilist öelda, et ta omab teadmist, sest ta võib näha näiteks hallutsinatsioone, et ahi põleb. Samas kui P oleks aga fallibilist, siis ta ei peaks ise kohalegi minema, et omada teadmist, et ahi on köetud või mitte, sest juhul, kui S-i väide ahju kohta on õigustatud, siis saab P omada teadmist, et ahi on köetud. Kuna infallibilism seab teadmise omamise ebareaalseks, siis seetõttu vaatlen käesolevas töös uskumusi fallibilistliku teooria alusel.

3.7.

Fallibilism määratleb ära, et õigustatud uskumus võib mingis teises olukorras olla ka väär. Kuid uskumuse õigustust võib mõista mitmeti. Esinevad kaks teooriat: internalism ja eksternalism. Internalismi ja eksternalismi esineb kahte tüüpi: teadmine ja õigustus. Käesolevas töös kirjeldan ma uskumuse õigustuse internalismi ja eksternalismi ning järgnevalt kasutan neid mõisted ka antud kontekstis. Põhjus on lihtne: vaatlen kajakambrites toimuvat episteemilist ebatervislikkust läbi õigustatavuse. Kuna teadmise internalism ja eksternalism ei annaks antud tööle midagi juurde, siis neid teooriaid ma ei kirjelda.

Kahjuks pole internalistliku ja eksternalistliku vaate puhul veel kindlalt suudetud määratleda, mis oleks mõistlikum viis õigustatud uskumuse määratlemiseks (Pritchard, 2009 : 102). Antud töö eesmärki silmas pidades pole mõttekas sukelduda õigustatavuse internalismi ja eksternalismi debatti. Peamiseks põhjuseks on see, et filosoofide hulgas pole jõutud üksmeelele, kumba teooriat järgida. Seetõttu kui valida kas internalistlik või eksternalistlik lähenemine, siis tulemused oleksid kehtivad vaid valitava teooria valdkonnas. Paraku muudaks see käesolev töö kallutatuks ning poleks piisavalt kehtiv, et üldistusi teha. Seega vaatlen järgnevalt uskumuse õigustust nii internalistlikust kui ka eksternalistlikust vaatepunktist.

3.8.

Internalismi puhul on uskumus õigustatud siis, kui inimesel on sisemiselt ligipääs teadmisele, miks uskumus on õigustatud. Inimene saab õigustatud uskumuse puhul leida õigustust puhtalt enda tajust. Kui S omab õigustust, et p, siis S peab olema teadlik (või olema suuteline taju põhjal koheselt arusaama), mis muudab p õigustatuks ja miks (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2005). Näiteks kui ma segan lusikaga kohvi, siis minu uskumus, et ma segan lusikaga kohvi ja mitte näiteks kahvliga, on õigustatud läbi minu taju. Ma näen lusikat, seega ma ka segan kohvi lusikaga.

Üheks internalismi populaarseimaks liigiks on evidentsialism. Oma populaarsuse saab antud teooria ideest, et ratsionaalse veendumuse saamiseks vajame tõendeid (Long, 2015). Seetõttu valisingi internalismi puhul evidentsialismi. Antud teooria järgi on S õigustatud uskumaks p siis ja ainult siis, kui S-i tõendusmaterjal p õigustamiseks t ajal, kinnitab uskumaks p-d (Mittag, 2021). Uskumuse õigustus tuleneb täielikult tõendusmaterjalist (Feldman & Conee, 2001 : 5). Näiteks kui Kevin näeb, et kohvitassis on lusikas, siis on ta enda taju põhjal õigustatud uskuma, et see on justnimelt lusikas, mis on kohvitassis, mitte kahvel ega nuga.

3.9.

Eksternalism on lihtsalt öeldes internalismi eitamine (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2008). Eksternalismi järgi on väär, et agendil on õigustatud uskumus et p ainult siis, kui agent on teadlik õigustusest, et uskumus p on õigustatud. Teisisõnu, eksternalistid arvavad, et inimene ei pruugi alati omada ligipääsu vähemalt ühele õigustusele, mis õigustaks uskumust. Võib esineda olukord, kus inimesel pole taju põhjal õigustust olemas, aga tema uskumus on ikkagi õigustatud. Näiteks S on õigustatud uskumaks p-d siis ja ainult siis, kui S-i uskumus p-st on tulnud või moodustunud läbi protsessi või meetodi, mis on usaldusväärne. Usaldusväärse protsessi või meetodi kasutamine on piisav viis veendumaks, et uskumus on õigustatud (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2005). Eksternalism kaotab internalismi vajaduse omada taju poolt ligipäätavat tõendusmaterjali. Inimene ei pea teadma, miks ta uskumus on õigustatud, niikaua kui see protsess või meetod, mis tagab õigustatavuse on usaldusväärne.

Eksternalismi üheks levinuimaks teooriaks on reliabilism just oma lihtsuse tõttu. Reliabilismi kohaselt kui S-i uskumus p-st on tulnud läbi uskumusest sõltuva protsessi, mis on tinglikult usaldusväärne, ja kui uskumused (kui üldsegi), mille põhjal protsess, mis tagab S-i uskumuse p-sse, töötab, on õigustatud, siis S-i uskumus p-sse on ka õigustatud (Stanford Encyclopedia of

Philosophy, 2008). Näiteks oletame, et Kevin püüab kala. Rakendus, mida ta kasutab on tavaline konksust, tinast ja korgist koosnev komplekt. Kork vee peal imiteerib kala liikumist söödaga vee all. Paraku on vees tugev lainetus ning on võimatu aru saada, kuna kala võtab ja kuna mitte. Siiski teab Kevin täpselt, millal peab jõhvi veest välja tõmbama, et kala kätte saada. Iga kord, kui Kevin haagib, on tal kala otsas. Ta ise ei oska põhjendada, miks ta teab, kuna tõmbama peab. Reliabilismi kohaselt on Kevinil uskumus õigustatud, et saada niiviisi kala.

3.10.

Järgnevalt hindan, kuidas kajakambri määratluvad fallibilistlikus vaatepunktis evidentsialismi ja reliabilismi teesi puhul. Täpsema ülevaate saavutamiseks kirjeldan Nguyeni (2020) kajakambri definitsiooni:

- A mõjutab B-d uskumaks S-i nii, et B ei usuks C olulisi argumente S-i kohta.

Kajakambri struktuuris juhtrollis olev liige on agent A ja kajakambri struktuuris järgiv liige on agent B. Kajakambri väline liige on agent C ning S on väide. Näiteks on A inimene nimega Kevin, kes mõjutab teist inimest nimega Timo uskumaks mingit väidet S nii, et Timo ei usuks C ehk kolmanda inimese, nimetame teda Tutteks, olulisi argumente väite S kohta.

Esmalt vaatlen Nguyeni kajakambri definitsiooni evidentsialistlikus interpretatsioonis. Kuna A mõjutab B-d sedaviisi, et B usuks S-i, siis evidentsialismi järgi, mida kirjeldasin täpsemalt peatükis 3.5., peaks B läbi oma taju omama ligipääsu tõendusmaterjalile, selleks et S oleks õigustatud. Nguyeni kajakambri definitsioonis pole aga märgitud, kas A annab B-le tõendusmaterjali, mille kohaselt siis B saaks uskumust S-i kohta õigustada. Nguyen kirjeldab ainult olukorda, kus A mõjutab B-d uskumaks S-i ning mõjutab B-d mitte uskuma C lisamaterjali. Kui A peaks pakkuma B-le tõendusmaterjali, siis B uskumus S-ist on õigustatud. Nüüd kui C-l on lisamaterjal S-i kohta, mis annaks B-le täiendavat informatsiooni, siis kuidas mõjutaks see B uskumuse õigustust? B ju omab õigustust läbi tõendi. A küll hoiab B-d eemale C lisamaterjalist, kuid kui täiendav informatsioon ei muuda mitte kuidagi B uskumust S-ist, veel enam, ei muuda seda viisi, kuidas B oma uskumusele jõudis, siis sellisel juhul ei toimiks episteemiliselt ebatervislik praktika.

Samas ei välista Nguyeni kajakambri definitsioon, et selles ei toimiks episteemiliselt ebatervislikku praktikat. Näiteks kui A ei paku B-le tõendusmaterjali, vaid mingit väära informatsiooni, siis õigustab B S-i vääralt. Nüüd kui C-l on lisainformatsioon ning A mõjutab B-d seda mitte usaldama, siis keelab A B-le tõendit, mille puhul B saaks õigustada uskumust

S-i kohta (ehk seda mitte uskuda) ning seeläbi toimuks episteemiliselt ebatervislik praktika, mis lihtsustatult iseloomustab kajakambrites toimuvat. Paraku on evidentsialismi interpretatsioon kooskõlas nii heade kui ka halbade episteemiliste struktuuridega.

3.11.

Järgnevalt hindan, kas Nguyeni kajakambri definitsiooni on reliabilistlikus interpretatsioonis õigustatud. Reliabilismi teooria kohaselt pole oluline, kas B-l on olemas tajutav tõend, õigustamaks S-i. Piisaks, kui toimub mingi usaldusväärne protsess või meetod, mis läbi B saab õigustada S-i. Nguyeni kajakambri definitsioonis pole märgitud, kas A mõjutab B-d läbi sedalaadi protsessi/meetodi või mitte. Samas on öeldud, et C-l on olulist lisainformatsiooni S-i kohta. Seega saab jälle vaadelda mitut võimalikku olukorda. Juhul, kui A mõjutab B-d uskumaks S-i nii, et B-l on põhjust uskuda, et S on õigustatud läbi usaldusväärse meetodi/protsessi, siis reliabilisti jaoks oleks B uskumus õigustatud. C oluline lisainformatsioon S-i kohta saab kas lükata ümber või olla kooskõlas B uskumustega S-ist. Juhul, kui täiendav materjal on kooskõlas B uskumustega S-i kohta, siis ei muuda see B uskumust S-ist veel koheselt vääraks, see lihtsalt täiendab seda. Episteemilise ebatervisliku praktika kohaselt aga peaks B uskumus S-ist olema valedel põhjustel õigustatud. Kui aga A pakutav informatsioon S-i kohta on usaldusväärne reliabilismi seisukohast, siis ei muutu B uskumus mitte-õigustatavaks isegi peale C täiendavaid materjale S-i kohta.

Samas ei välista Nguyeni kajakambri definitsioon reliabilismi seisukohast, et toimuma ei peaks episteemiliselt ebatervislik praktika. Kui A pakutav meetod/protsess pole usaldusväärne õigustamaks B-le uskumaks S-i ja C omab täiendavat materjali (näiteks mingeid protsesse/meetodeid), mis annavad B-le põhjuse S-i umbusaldada, siis antud juhul toimuks kajakambri efekt.

3.12.

Evidentsialismi ja reliabilismi seisukohast võib Nguyeni kajakambri definitsioonis toimuda nii episteemiliselt ebatervislik kui ka tervislik praktika, sõltuvalt siis olukorrast. Probleemi paremaks demonstreerimiseks püüan seetõttu vaadelda olukorda, kus kajakambri definitsiooni saaks määrata nii episteemiliselt tervislikule kui ka ebatervislikule sotsiaalsele struktuurile, mis oleks õigustatud nii reliabilismi kui ka evidentsialismi vaatepunktist. Eesmärk on hinnata, kas Nguyeni definitsiooni alusel on võimalik iseloomustada nii kajakambrit kui ka sotsiaalset tervislikku struktuuri, mis kehtib nii reliabilismi ja evidentsialismi puhul. Kui sedalaadi olukord

on õigustatud nii reliabilismi kui ka evidentsialismi vaatepunktist, siis saab järeldada, et mõlema teooria puhul on Nguyeni kajakambri definitsioonis mingi probleem.

Oletame, et eksisteerib olukord, kus Timo läheb oma sõbra Kevini soovitusel tennisetrenni. Kevin on varem Timo natuke tennist õpetanud, ning on sealhulgas õpetanud ka, kuidas lüüa palli tagantkätt ühe käega. Esimeses tunnis õpetab treener Timole, kuidas käib palli tabamine eestkätt ja ka tagantkätt. Tagantkätt õpetab treener Timo kahe käega lööma. Kuna Kevin, kes on ammusest ajast mänginud tennist ja võitnud isegi turniiridel esikohti, õpetas Timole tagantkätt palli löömist ühe käega, tekib Timol seetõttu küsimus, et miks peab tagantkätt just kahe käega lööma, kas mitte ühe käega poleks mõistlikum. Treener seletab sellepeale Timole, et tagantkätt kahe käega lüües on algaja jaoks löök stabiilsem ja täpsem ning tehnikat õppida parem. Samuti ütleb treener Timole, et ta ei tohiks usaldada Kevini näpunäiteid, kuidas ühe käega tagantkätt löömine toimib, sest see võib rikkuda Timo tehnika ära. Timo treener mõjutab Timo uskumaks, et algaja tennisistina on Timol tagantkätt palli lüüa mõistlikum pigem kahe, kui ühe käega ning samuti umbusaldab treener Kevini õpetusi löömaks tagantkätt palli ühe käega.

3.13.

Järgnevalt põhjendan, kuidas eelmises paragrahvis kirjeldatud näide on õigustatud nii reliabilistlikus kui ka evidentsialistlikus interpretatsioonis, mis demonstreerib, et Nguyeni kajakambri definitsioon rakendub ka episteemiliselt tervislikule struktuurile. Treeneril on õigus õpetada Timo kahe käega tagantkätt palli lööma, sest niiviisi on algajal õppida tehnikat selgeks. Samas ei eksinud ka Kevin, kui ta õpetas Timot ühe käega antud juhul lööma. Võimalus, et Timo õpib Kevini järgi ühe käega tagantkäte tehnika ilusti ära, on samuti olemas. Kuid samas on võimalik ka, et Timo õpib tehnika valesti selgeks, mistõttu kannataks ta mängustiil. Võib juhtuda ka, et Timo ei õpi kahe käegagi tagantkätt lööma, kuid sellisel juhul poleks viga tehnikas, vaid pigem Timos või siis treeneris, kes seda Timole õpetab. Mõlemal juhul, nii ühe või kahe käega tagantkäte löömise tehnikat õppides on võimalus Timol see selgeks saada, kuid samas ka mitte. Reliabilismi seisukohalt on samuti Timol õigustus uskumaks, et kahe käega on mõistlik palli tagantkätt lüüa, sest ta on näinud treeneri põhjal usaldusväärset meetodit. Ka Kevini õpetuse järgi oleks reliabilismi interpretatsioonis Timol õigustus olemas, sest Kevini ühe käe tagantkäsi on usaldusväärne meetod. Niisamuti on ka evidentsialismi puhul Timol õigustust uskumaks treeneri õpetusi, sest treener on kvalifitseeritud tennisestruktuur ja Timo omab taju põhjal tõendit sellest. Kevini puhul on tegemist eduka tennisistiga, kelle

tulemused on tõendiks, et ühe käega löödav tagantkäsi on õigustatud ning Timol on juurdepääs sedalaadi tõendile.

Antud tennise näite puhul ei toimu episteemiliselt ebatervislikku praktikat ei reliabilismi ega evidentsialismi puhul. Ometi läheks sedalaadi olukord Nguyeni kajakambri definitsiooni alla, sest treener mõjutab Timot uskuma, et kahe käega on mõistlikum mängida tagantkätt ning seejuures umbusaldab Kevini olulist informatsiooni tagantkäe kohta. Tänu antud näitele on lihtsam aru saada, et Nguyeni kajakambri definitsioon on problemaatiline, sest kui mõistet „kajakamber“ saab rakendada ka episteemiliselt tervislikule struktuurile, siis puudub „kajakambri“ mõistel algne eesmärk eraldamaks episteemiliselt ebatervislikke struktuure tervislikest. Samuti pole antud näide kõigest teoreetiline, mida skeptikud võiksid nimetada „pseudoprobleemiks“, vaid tegemist on vägagi reaalse olukorraga. Sarnase olemusega olukordi juhtub elus pidevalt igal ühiskonna tasandil, haridusvaldkondadest kuni spordini. Seega demonstreerib käesolev situatsioon, kuidas saab Nguyeni kajakambri definitsiooni rakendada ka tervislikule episteemilisele struktuurile, mida ei tohiks kajakambri mõiste puhul juhtuda.

4. Tulemused ja arutelu

Nguyen demonstreerib kajakambri kahjulikkust erinevate näidetega, kus esinevad olukorrad, kus sedalaadi sotsiaalne struktuur on episteemiliselt ebatervislik. Nguyeni väljapakutud definitsioon peaks iseloomustama kajakambri episteemilist ebatervislikkust, mis eraldaks kindlapiirilisel episteemiliselt kahjulikud kogukonnad kahjututest. Kui Nguyen tahab näidata, et kajakambrid on halvad ja episteemiliselt ebatervislikud struktuurid, siis peaks ka definitsioonis esinema teemakohane viide.

Hinnates antud definitsiooni, leidsin probleemi, millele käesolevas töös tähelepanu suunasin. Probleemiks esines olukord, kus kajakambri definitsioon jätab ebaselguse episteemiliselt ebatervisliku ja tervisliku struktuuri vahele. Kuna Nguyen ise on ka arvamusel, et kajakambrid ei ole episteemiliselt tervislikud struktuurid, siis on tekkinud ebaselgus pigem probleem. Ei saa eeldada, et Nguyen tahtiski oma kajakambrite definitsiooni puhul jätta lahtiseks võimaluse, et kajakambrid võivad olla ka episteemiliselt tervislikud struktuurid. Seetõttu tuleks suuremat tähelepanu pöörata Nguyeni kajakambri definitsioonile, et võimalusel leida mingi lahendus või kukutada ümber käesolevas töös püstitatud probleem. Vastasel juhul võib juhtuda olukord, kus episteemiliselt tervislik struktuur rühmitatakse kajakambriks ning võib seetõttu kaotada oma akadeemilise usalduse.

Üheks viisiks, kuidas parandada Nguyeni kajakambri definitsiooni, on lisada mõiste „episteemiline” järgi sõna „ebatervislik“. Seega näeks parandatud versioon välja järgnev: kajakamber on sotsiaalne episteemiliselt ebatervislik struktuur, milles teised olulised hääled on aktiivselt välja jäetud ja mitte usaldatud. Antud parandatud definitsioon kõrvaldaks võimaluse rakendada Nguyeni kajakambri definitsiooni episteemiliselt tervislikele struktuuridele. Samuti ei muudaks parandus ülemäära Nguyeni definitsiooni, mis seeläbi hoiab ära lisaprobleemide tekkimise.

Kajakambrite olemuse mõistmise puhul on tähtis aru saada, et inimesed, kes kajakambrites „lõksus“ on, pole ise sellest teadlikud, mistõttu nende endi meelest ei käitu nad kuidagi valesti. Kuna kajakambri struktuur on üles ehitatud nõnda, et järgijaid töödeldakse mitte uskuma struktuuri väliseid inimesi, siis on ülioluline eelnevalt teada, kuidas sedalaadi episteemiliselt ebatervislikud struktuurid töötavad. Seetõttu tuleks viia läbi edasisi uuringuid, eesmärgiga välja töötada paremaid meetodeid inimeste päästmiseks kajakambritest.

5. Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli demonstreerida probleemi Nguyeni definitsiooni ja seda kirjeldavate näidete vahel. Nguyen kirjeldab näidetega kajakambri episteemilist ebatervislikkust, kuid kajakambri definitsioonist see kindlapiirilisel ei väljendu. Selleks, et demonstreerida, et antud definitsioonis on viga, vaatlesin teemat reliabilistlikus ja evidentsialistlikus interpretatsioonis. Nende kahe teooria valguses hindasin, kas Nguyeni kajakambri definitsiooni kohaselt toimub episteemiline ebatervislik praktika, ehk kas sedalaadi töötava struktuuri uskumused on õigustatud. Selleks esitasin eluliselt reaalse teoreetilise olukorra, mis puhul rakenduks Nguyeni kajakambri definitsioon korraga nii kajakambrina kui ka episteemiliselt tervisliku sotsiaalse struktuurina. Kajakambri definitsioon rakendub antud teoreetilises situatsioonis nii reliabilistlikus kui ka evidentsialistlikus interpretatsioonis.

Seetõttu tekibki küsimus, et milles siis esineb kajakambri definitsiooni episteemiline ebatervislikkus? Kui definitsioon ei paku kindlapiirilist väljendust episteemiliselt ebatervisliku ja tervisliku sotsiaalse struktuuri vahel, siis võib tekkida olukord, kus kajakambri mõistet rakendatakse episteemiliselt tervislikule struktuurile. Selline teguviis võib põhjustada ebausaldust tervisliku struktuuri aususe vastu. Seetõttu vajab Nguyeni kajakambrite definitsioon täiendavat ülevaatamist.

6. Kasutatud kirjandus

Avnur, Y. (2020). What's Wrong with the Online Echo Chamber: A Motivated Reasoning Account. *Journal of Applied Philosophy*, 37(4), 578–593.

<https://doi.org/10.1111/japp.12426>

Chu, H., Yuan, S., & Liu, S. (2021). Call them COVIDiots: Exploring the effects of aggressive communication style and psychological distance in the communication of COVID-19. *Public Understanding of Science*, 2019(December 2020).

<https://doi.org/10.1177/0963662521989191>

Dutant, J. (2016). How to be an Infallibilist*. *Nous-Supplement: Philosophical Issues*, 26(1), 148–171. <https://doi.org/10.1111/phis.12085>

Feldman, R., & Conee, E. (2001). Internalism Defended. *American Philosophical Quarterly* (Kd 38, Number 1). <https://about.jstor.org/terms>

Filgueiras, F. de B. (2016). Political Injustice and Public Policy. *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance* (lk 1–5). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-31816-5_3020-1

Fricker, M. (1998). Rational Authority and Social Power: Towards a Truly Social Epistemology. *New Series* (Kd 98). <https://www.jstor.org/stable/4545280>

Gunn, H. K. (2020). How should we build epistemic community? *Journal of Speculative Philosophy*, 34(4), 561–581. <https://doi.org/10.5325/JSPECPHIL.34.4.0561>

Howard-Snyder, F., Howard-Snyder, D., & Feit, N. (2003). Infallibilism and Gettier's Legacy. *Philosophy and Phenomenological Research*, 66(2), 304–327.

<https://doi.org/10.1111/j.1933-1592.2003.tb00263.x>

Jamieson, K. H., & Cappella, J. N. (2010). *Echo Chamber: Rush Limbaugh and the Conservative Media Establishment*. Oxford University Press.

<https://www.asc.upenn.edu/news-events/publications/kathleen-hall-jamieson-joseph-n-cappella-echo-chamber-rush-limbaugh-and>

Jiang, J., Ren, X., & Ferrara, E. (2021). *Social media polarization and echo chambers: A case study of COVID-19*.

- Kelly, T. (2008). Disagreement, Dogmatism, and Belief Polarization. *The Journal of Philosophy* (Kd 105, Number 10). <https://about.jstor.org/terms>
- Long, T. R. (2015). *Evidentialism and Epistemic Justification*.
<https://ndpr.nd.edu/reviews/evidentialism-and-epistemic-justification/>
- Miller, K. (2020, juuli 15). *What Does „Covidiot“ Mean, and Who Qualifies as One?* | *Health.com*. <https://www.health.com/condition/infectious-diseases/coronavirus/what-does-covidiot-mean>
- Mittag, D. M. (s.a.). *Evidentialism*. Internet Encyclopedia of Philosophy. Salvestatud 6. mai 2021, <https://iep.utm.edu/evidenti/>
- Nguyen, C. T. (2016). Cognitive islands and runaway echo chambers: problems for epistemic dependence on experts. *Synthese*, 197(7), 2803–2821. <https://doi.org/10.1007/s11229-018-1692-0>
- Nguyen, C. T. (2020). Echo Chambers and Epistemic Bubbles. *Episteme*, 17(2), 141–161. <https://doi.org/10.1017/epi.2018.32>
- Plettenberg, N., Nakayama, J., Belavadi, P., Halbach, P., Burbach, L., Calero Valdez, A., & Ziefle, M. (2020). User behavior and awareness of filter bubbles in social media. *Lecture Notes in Computer Science (including subseries Lecture Notes in Artificial Intelligence and Lecture Notes in Bioinformatics)*, 12199 LNCS, 81–92. https://doi.org/10.1007/978-3-030-49907-5_6
- Pritchard, D. (2009). Analysing Knowledge. *Knowledge*, 3–21. https://doi.org/10.1057/9780230242241_2
- Reed, B. (2012). *Fallibilism*. 9, 585–596.
- Schmidt, A. L., Zollo, F., Scala, A., Betsch, C., & Quattrocioni, W. (2018). Polarization of the vaccination debate on Facebook. *Elsevier*.
<https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0264410X18306601?token=47268403A8C6BAC3C79B5135D5D851AA1A18B27F9DD3A317B239533D66E48C79316F31BE6CA1691CCFD9C3979234AE44&originRegion=eu-west-1&originCreation=20210510090733>
- Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2005). *Internalist vs. Externalist Conceptions of*

Epistemic Justification. <https://plato.stanford.edu/entries/justep-intext/>

Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2006). *Belief*. <https://plato.stanford.edu/entries/belief/>

Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2008). *Reliabilist Epistemology*.

<https://plato.stanford.edu/entries/reliabilism/>

7. Resümee

Problem with C. Thi Nguyen's Definition of an Echo Chamber

This bachelor thesis is based on Nguyen's (2020) article (Echo Chambers and Epistemic Bubbles). This work aims to demonstrate the problem in Nguyen's definition of an echo chamber. The problem is the discrepancy between the definition and the examples that characterize it. Namely, Nguyen wants to demonstrate that the definition of an echo chamber only applies to epistemically unhealthy social structures. However, the definition can also be used to an epistemically healthy social structure. This type of error indicates that echo chambers are not necessarily wrong, contrary to the nature of an echo chamber.

To demonstrate an error in the definition, I looked at the subject in reliabilistic and evidentialistic interpretations. In the light of these two theories, I assessed whether there is an epistemically unhealthy practice present in Nguyen's definition of an echo chamber. In other words, I evaluated whether the beliefs of this kind of operational structure are justified. For this, I presented a hypothetical situation in which Nguyen's definition of an echo chamber would apply simultaneously as both an echo chamber and an epistemically healthy social structure. It turns out that the definition of an echo chamber is applied in a given hypothetical situation in both reliabilistic and evidentialistic interpretation. Therefore, if the definition does not provide a definite expression between an epistemically healthy and unhealthy social structure, then a situation may arise where the concept of an echo chamber is applied to an epistemically healthy structure. Doing so can lead to mistrust of the integrity of a healthy structure. Therefore, Nguyen's definition of an echo chamber needs further revision.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kaur-Eerik Tsirel, annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose **„Probleem C. Thi. Nguyeni kajakambri definitsioonis“**, mille juhendaja on **Alexander Stewart Davies**, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kaur-Eerik Tsirel

10.05.2021